

УДК 338.434 (470 + 571)

ОДНОРОГ М.А., канд. екон. наук

Технологічно-економічний коледж

Білоцерківського національного аграрного університету

Odnorog_BTNAU@ukr.net

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АПК

У статті проведений аналіз особливостей фінансування інвестиційних проектів підприємств агропромислового комплексу. Систематизовані пріоритети державної підтримки інвестиційної діяльності в сучасних умовах у сфері АПК. Запропоновано алгоритм оцінки ефективності інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток агропромислового комплексу. Розглянуто основні елементи системи фінансування інвестиційної діяльності в АПК. Узагальнено досвід розробки схем фінансування інвестиційних проектів. Систематизовані джерела фінансування інвестицій в агропромисловому комплексі та методи впливу на їх формування на мікро- і макрорівнях. Виявлено основні проблеми використання зовнішніх джерел фінансування діяльності підприємств АПК. Запропоновано методику порівняльного оцінювання ефективності зовнішніх джерел фінансування інвестицій, а також порядок розрахунку ефективної ставки за кредитами, позиками та лізинговими платежами з різними умовами і термінами погашення.

Ключові слова: інвестиційний проект, інвестиції, фінансування інвестиційної діяльності в АПК, джерела фінансування, державна підтримка АПК, державна програма.

Постановка проблеми. Розвиток інвестиційної діяльності в сфері АПК в силу специфіки і підвищеної ризикованості аграрного виробництва пов'язаний з багатьма проблемами, серед яких в сучасних умовах необхідно відзначити: недостатній розвиток виробничої та ринкової інфраструктури, дефіцит кваліфікованих кадрів, як виробничих, так і управлінських, недостатній рівень науково обґрунтованих форм ведення господарювання, низька привабливість для інвесторів. У цих умовах за розробки нових напрямків діяльності агропідприємств та нових інвестиційних проектів особливу увагу необхідно приділяти виробленню оптимальних схем фінансування з використанням зовнішніх джерел і, по можливості, максимально використовувати заходи державної підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо особливостей фінансування інвестиційної діяльності досліджено в працях відомих вчених-економістів, зокрема: В.Г. Андрійчука, М.Я. Дем'яненка, П.І. Гайдуцького, О.В. Захарчука, М.І. Кісіля, М.Ю. Коденської, В.Я. Месель-Веселяка, Б.С. Пасхавера, П.Т. Саблука, А.А. Пересади та інших. Разом з тим, недостатньо вивченими є окремі питання проблематики фінансового забезпечення інвестиційної діяльності агропромислового комплексу на сучасному етапі і потребують подальшого дослідження, незважаючи на величину та значущість наукових досліджень, присвячених цій проблемі.

Мета і завдання дослідження – дослідження теоретичних та практичних аспектів особливостей фінансування інвестиційної діяльності агропромислового комплексу на сучасному етапі.

Матеріал і методика дослідження. Для досягнення поставленої мети використано методи наукової абстракції, системного підходу, аналізу та синтезу, монографічний метод.

Результати дослідження та їх обговорення. У процесі розробки інвестиційної стратегії та інвестиційних проектів підприємствами АПК необхідно враховувати регіональні особливості та зазначені пріоритети, що дозволить максимально використовувати заходи державної підтримки інвестиційної діяльності в сучасних умовах. За опрацювання інвестиційних проектів у сфері АПК можна запропонувати наступний алгоритм оцінки ефективності проекту, який включає два етапи. На першому етапі проводиться оцінка ефективності проекту в цілому: оцінюються суспільна значущість і комерційна ефективність. З урахуванням того, що основна частина інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток аграрного виробництва, є суспільно значущою, особливу роль має оцінка варіантів і можливостей державної підтримки проектів [8, с.402]. Перший етап дозволяє створити умови для пошуку потенційних інвесторів. На другому етапі визначаються джерела та умови фінансування, уточнюється склад учасників, оцінюється фінансова реалізація проекту. Тут важливо не тільки виробити оптимальну схему фінансування, а й визначити

фінансову реалізованість та ефективність участі в проекті для кожного учасника, особливо бюджетну ефективність і соціальні наслідки реалізації проекту. Однією з найважливіших складових стратегії будь-якого економічного суб'єкта, в тому числі і підприємств агропромислового комплексу, є визначення ефективної форми фінансування його інвестиційної діяльності [6, с.264]. Від того, наскільки правильно буде обрана схема фінансування, залежить не тільки фінансова реалізованість проекту і рівень кредитного ризику, а й успіх або «неуспіх» проекту, чи реалізують його інвестори в цілому. Інвестиційна діяльність у сфері АПК більше ніж в інших галузях пов'язана з ризиком, що обумовлено, насамперед, специфікою сільськогосподарського виробництва. За розробки та реалізації інвестиційного проекту в АПК необхідно усвідомлювати, що ця діяльність здійснюється не тільки в умовах підвищених макроекономічних, природно-кліматичних, соціальних, міжнародних торгово-політичних і законодавчих ризиків [4, с.205], але й в умовах зростаючої невизначеності. Зниження ризиків, поряд із поширеними в агробізнесі методами: страхування, диверсифікація і кооперація діяльності, сприяє забезпеченості поточної та інвестиційної діяльності фінансовими ресурсами на всіх стадіях життєвого циклу інвестиційного проекту. При цьому не можна допускати фінансування інвестиційної діяльності з коштів на поточні витрати. Розглядаючи систему фінансування інвестиційної діяльності в АПК, необхідно в першу чергу виділити її основні елементи:

- джерела інвестиційних ресурсів;
- механізм накопичення фінансових коштів та їх інвестування в нові проекти;
- механізм управління інвестиційними ресурсами для забезпечення їх ефективного використання та зворотності позикового капіталу [7, с.241].

Найбільш значущими власними джерелами фінансування є прибуток і амортизаційні відрахування, формування яких тісно пов'язане зі станом виробничо-технічної бази, що вимагає поновлення у більшості підприємств АПК. Недостатність власних джерел для ефективного розвитку зумовлює необхідність використання зовнішніх фінансових ресурсів: позикових і залучених

[1, с.126]. Серед позикових ресурсів необхідно виділити інвестиційні та бюджетні кредити, а також агролізинг як специфічний метод довгострокового фінансування сільськогосподарського виробництва, активно використовуваний в останні роки. Особливістю більшості залучених ресурсів є їх безповоротна основа. Найбільш затребувані заходи державної підтримки інвестиційної діяльності в АПК – це відшкодування частини витрат на сплату відсотків за інвестиційними кредитами і відшкодування частини інвестиційних витрат за пріоритетними проектами. Також необхідно відзначити значущість для підприємств АПК додаткових пайових внесків, особливість яких полягає в тому, що паї можуть бути у вигляді ділянок земель сільськогосподарського призначення, сукупність яких може стати основою нового виробництва. Вибір джерел фінансування залежить від численних факторів: розмір підприємства, галузь і сфера діяльності, технологічні особливості, специфіка продукції, що випускається, характер державного регулювання та оподаткування бізнесу, зв'язки з ринками та ін. Проблеми використання зовнішніх джерел фінансування діяльності підприємств АПК обумовлені наступними факторами:

- відсутністю вільних грошових коштів у більшості підприємств АПК;
- значною кредиторською заборгованістю і низькою платоспроможністю;
- відсутністю ліквідної заставної бази;
- низькою доступністю «проектного фінансування»;
- використанням механізму «перекредитування»;
- відсутністю фахівців, здатних розробити ефективний метод фінансування інвестиційної діяльності АПК;
- відсутністю взаємодії між інститутами, що забезпечують фінансування і кредитування сільськогосподарської галузі [10, с.22].

Необхідно відзначити, що будь-яке залучення кредитних ресурсів, навіть бюджетних або субсидованих, повинно бути обґрунтовано, а підприємство має бути платоспроможним. При цьому зрозуміло, що питання залучення позикових джерел та використання заходів державної підтримки взаємопов'язані. Вибір джерел фінансових ресурсів та обґрунтування ефективності їх використання слід проводити на основі порівняльного аналізу, наприклад, пропозицій банків з надання

інвестиційного кредиту за кількома основними критеріями: процентна ставка, додаткові платежі за від-криття кредитної лінії або ведення рахунку, застава база, застава коефіцієнт, додаткові умови (страхування, оцінка, поручительства) [9, с.232]. Для оптимізації управління фінансовими ресурсами за порівняльної оцінки різних варіантів використання позикових джерел фінансування інвестицій доцільно побудувати щомісячні потоки руху грошових коштів з урахуванням специфіки та всіх додаткових відтоків і притоків по кожному варіанту фінансування: комісій за надання кредиту, ведення позикового рахунку, укладення договору лізингу, умов обов'язкового та додаткового страхування, позики, можливості субсидування частини процентної ставки. При цьому доцільно порівняти кілька варіантів залучення кредитів, позик і агролізингу, що відрізняються не тільки за умовами і контрагентами, але і за термінами договорів. Ефективну ставку за різними варіантами залучення зовнішніх джерел фінансування можна розрахувати за грошовими потоками [2, с.180]. Така ефективна ставка дозволить порівняти різні варіанти залучення позикових фінансових ресурсів і вибрати оптимальний з погляду мінімізації витрат на його залучення. Таким чином, розвиток АПК неможливий без інвестицій, які доцільно надавати підприємствам, що виробляють конкурентоспроможну продукцію. Дієвий кредитно-фінансовий механізм, заснований на поєднанні державного регулювання та саморегулювання з урахуванням світового досвіду та особливостей сільськогосподарського виробництва в Україні, сприятиме вирішенню проблем розвитку сільського господарства як галузі, що забезпечить продовольчу безпеку країни [12 с.175]. Підвищенню привабливості інвестиційних проектів в АПК можуть сприяти в тому числі і заходи, спрямовані на зниження ризиків через розвиток кооперації на базі підприємств з виробництва, переробки і збуту сільськогосподарської продукції, створення продуктивних спеціалізованих і багатогалузевих агропромислових формувань, які можуть включати і фінансові структури [5, с.353].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, в сучасних умовах необхідно активізувати державну підтримку на регіональному рівні конкурентоспроможних сільськогосподарських підприємств, продукція яких користується стійким попитом і діяльність яких забезпечує завантаження виробничих потужностей суміжних і обслуговуючих виробництв, що можуть стати надалі «точками зростання». Державна підтримка та стимулювання інвестиційного фінансування дозволить забезпечити конкурентоспроможність підприємств АПК та їх продукції. Такий підхід сприятиме забезпеченню реалізації держпрограми у разі об'єднання і ефективного використання фінансових ресурсів всіх потенційних інвесторів АПК.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарова А. О. Джерела формування та способи залучення позикового капіталу / А. О. Азарова, Л. А. Кілимник, О. В. Новіцька, І.А. Кілимник // Економічний простір. – 2008. – №15. – С. 126-135.
2. Грідасов В. М. Вдосконалення системи оцінки інвестиційної привабливості підприємства з погляду зовнішнього інвестора / В. М. Грідасов, А. І. Кофонова // Вісник Запорізького національного університету. Серія: Економічні науки. – 2010. – №3(7). – С. 180-186.
3. Зимовець В. В. Державна політика стабілізації фінансів підприємств : монографія / [А. І. Даниленко, В. В. Зимовець, О.М. Кошик та ін.]; за ред. чл.-кор. НАН України А.І. Даниленка. – К. : Ін-т економіки і прогнозування НАН України, 2011. – 452 с.
4. Клим Н. М. Удосконалення класифікації фінансових інвестицій / Н. М. Клим // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип.21.6. – С.205-210.
5. Коновал О. А. Інвестиційна стратегія та її значення в розвитку підприємства / О. А. Коновал // Торгівля і ринок України. – 2009. – Вип.28. – Т.2. – С.353-359.
6. Любенко Н. М. Фінанси підприємств : навч. посібник / Н. М. Любенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 264 с.
7. Майданевич П. М. Методика оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств / П. М. Майданевич // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2011. – Вип.1(19). – С.241-244.
8. Парфенюк Є. Шляхи прискорення інвестування вітчизняної економіки / Є. Парфенюк // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С.402-407.
9. Півторак М. В. Аналіз фінансової діяльності підприємства як важливий чинник у прийнятті інвестиційних рішень / М. В. Півторак // Вісник Львівського національного аграрного університету. – 2011. – Вип.1(19). – С.232-240.
10. Пономаренко Є. Б. Облікове забезпечення управління фінансовими інвестиціями / Є. Б. Пономаренко // Вісник ЖДТУ. – 2009. – №2 (48). – С.22-24.
11. Правик Ю. М. Інвестиційний менеджмент : навч. посібник / Ю. М. Правик. – К. : Знання, 2007. – 431 с. – (Вища освіта XXI століття).
12. Притула Н. М. Сучасний стан та актуальні проблеми розвитку інвестиційної політики в АПК / Н. М. Притула // Держава та регіони: Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – №6. – С.175-180.
13. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. №1560-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

14. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. №40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

15. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15.03.2001 р. №2299-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

REFERENCES

1. Azarova A. O. Dzherela formuvannya ta sposoby zaluchennja pozykovogo kapitalu / A. O. Azarova, L. A. Kilymnyk, O. V. Novic'ka, I.A. Kilymnyk // *Ekonomichnyj prostir*. – 2008. – №15. – S.126-135.
2. Gridasov V. M. Vdoskonalennja systemy ocinky investycijnoi' pryvablyvosti pidpryjemstva z tochky zoru zovnishn'ogo investora / V. M. Gridasov, A. I. Kofonova // *Visnyk Zaporiz'kogo nacional'nogo universytetu: Serija: Ekonomichni nauky*. – 2010. – №3(7). – S.180-186.
3. Zymovec' V.V. Derzhavna polityka stabilizacii' finansiv pidpryjemstv : monografija / [A. I. Danylenko, V.V. Zymovec', O. M. Koshyk ta in.]; za red. chl.-kor. NAN Ukrainy A. I. Danylenka. – K. :In-t ekonomiky i prognozuvannya NAN Ukrainy, 2011. – 452 s.
4. Klym N. M. Udokonalennja klasyfikacii' finansovyh investycij / N. M. Klym // *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*. – 2011. – Vyp.21.6. – S.205-210.
5. Konoval O. A. Investycijna strategija ta ii' zachennja v rozvytku pidpryjemstva / O. A. Konoval // *Torgivlja i rynek Ukrainy*. – 2009. – Vyp.28. – T.2. – S.353-359.
6. Ljubenko N. M. Finansy pidpryjemstv : navch. posibnyk / N. M. Ljubenko. – K. : Centr uchbovovoi' literatury, 2009. – 264 s.
7. Majdanevych P. M. Metodyka ocinky investycijnoi' pryvablyvosti agrarnyh pidpryjemstv / P. M. Majdanevych // *Problemy teorii' ta metodologii' buhgalters'kogo obliku, kontrolju i analizu*. – 2011. – Vyp.1(19). – S.241-244.
8. Parfenjuk Je. Shljahy pryskorennja investuvannya vitchyznjanoi' ekonomiky / Je. Parfenjuk // *Formuvannya rynkovoї ekonomiky v Ukraini*. – 2009. – Vyp. 19. – S.402-407.
9. Pivtorak M. V. Analiz finansovoi' dijal'nosti pidpryjemstva jak vazhlyvyj chynnyk u pryjnattii investycijnyh rishen' / M. V. Pivtorak // *Visnyk L'vivs'kogo nacional'nogo agrarnogo universytetu*. – 2011. – Vyp.1(19). – S.232-240.
10. Ponomarenko Je. B. Oblikove zabezpechennja upravlinnja finansovymy investycijamy / Je. B. Ponomarenko // *Visnyk ZhDTU*. – 2009. – №2 (48). – S.22-24.
11. Pravyk Ju. M. Investycijnyj menedzhment : navch. posibnyk / Ju. M. Pravyk. – K. : Znannya, 2007. – 431 s. – (Vyshha osvita XXI stolittja).
12. Prytula N. M. Suchasnyj stan ta aktual'ni problemy rozvytku investycijnoi' polityky v APK / N. M. Prytula // *Derzhava ta regiony: Serija: Ekonomika ta pidpryjemnyctvo*. – 2009. – №6. – S.175-180.
13. Pro investycijnu dijal'nist': Zakon Ukrainy vid 18.09.1991 r. №1560-III [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rada.gov.ua>.
14. Pro innovacijnu dijal'nist': Zakon Ukrainy vid 04.07.2002 r. №40-IV [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rada.gov.ua>.
15. Pro instytuty spil'nogo investuvannya (pajovi ta korporatyvni investycijni fondy): Zakon Ukrainy vid 15.03.2001 r. №2299-III [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.rada.gov.ua>.

Проблемы финансирования инвестиционной деятельности АПК

М.А. Однорог

В статье проведен анализ особенностей финансирования инвестиционных проектов предприятий агропромышленного комплекса. Систематизированы приоритеты государственной поддержки инвестиционной деятельности в современных условиях в сфере АПК. Предложен алгоритм оценки эффективности инвестиционных проектов, направленных на развитие агропромышленного комплекса. Рассмотрены основные элементы системы финансирования инвестиционной деятельности в АПК. Обобщен опыт разработки схем финансирования инвестиционных проектов. Систематизированы источники финансирования инвестиций в агропромышленном комплексе и методы воздействия на их формирование на микро- и на макроуровне. Выявлены основные проблемы использования внешних источников финансирования деятельности предприятий АПК. Предложена методика сравнительной оценки эффективности внешних источников финансирования инвестиций, а также порядок расчета эффективной ставки по кредитам, займам и лизинговым платежам с различными условиями и сроками погашения.

Ключевые слова: инвестиционный проект, инвестиции, финансирование инвестиционной деятельности в АПК, источники финансирования, государственная поддержка АПК, государственная программа.

Надійшла 04.11.2014 р.